

Gabriel Andreescu

BÁLVÁNYOSTÓL TUSVÁNYOSIG*

1991-ben, amikor még a marosvásárhelyi Pro Európa Liga is részt vett a Nyári Egyetem szervezésében, Bálványos a román és a magyar fiatalok közötti feszületen párbeszéd színhelye volt... 1991-ben a marosvásárhelyi székhelyű Pro Európa Liga két nagyszabású projektben is részt vett. Az egyik közülük éppen a „Bálványosi Nyári Egyetem” volt, amelyet közösen szervezett a Fidesszel és a MISZSZ nevű romániai magyar ifjúsági szervezettel.

Bálványos jól ismert az erdélyi magyarság körében. Már-már anekdota számba megy, hogy Romániában Bálványos az egyetlen olyan helységnév, amelynek hivatalosan is csak magyar nyelvű változata létezik. Bálványosfürdő a régió középpontjában, a Szent Anna-tó közelében található, és már régóta a magyar fiatalság kedvenc találkozóhelyének számít. A fiatalok minden évben sátrakat vertek a tó partján, és részt vettek a július 26-i Szent Anna naphoz fűződő katolikus vallási ünnepségeken, valamint a többi hagyományörző rituális ceremóniában, beleértve a lányfürdést is. Régebben a hatóságok a legkülönbébb módokon zaklatták emiatt az odazárándokoló embereket: követelték, hogy bontsák le a sátraikat, megfélemlítették őket. Mindez természetesen csak fokozta a helység szimbolikus jelentőségét.

Elmondható tehát, hogy Bálványos mint elvonulásra alkalmas hely egyszerre volt etnikai és ideológiai tartalmakkal terhelt. Minthogy a Ceaușescu-féle kommunizmus nemcsak nacionalista volt, hanem egyúttal asszimilációs politikát is folytatott, itt e két dimenzió találkozott egymással. A Bálványoshoz kapcsolódó történeteket hallgatva eszembe jutott a Fekete-tenger partján lévő Május 2. fürdő, a nudisták és az amatőr festőművészek kedvenc gyülekezőhelye... A Május 2. mindig is alternatív helynek számított, teljes mértékben hiányzott belőle az identitás dimenziója. Ott nem volt helye semmiféle hagyománynak – legkevésbé a vallásosnak –, s ha egyáltalán visszanyúlt valamilyen múlthoz, akkor is legfeljebb a hatvanas évekhez.

1990 után néhány magyarországi politikus logikusnak tartotta, hogy Bálványost a magyarság sorskérdéseiről folytatott párbeszéd színterévé alakítsa át. Mivel a dinami-

kus fiatalok pártjából, a Fideszből néhányan erdélyi származásúak voltak – mint például Lőrincz Csaba –, így romániai magyar szervezetekkel közösen azt találták ki, hogy Bálványoson legyen a tábor helyszíne. A Bálványosi Tábor 1990-ben nyitotta meg a kapuit, és ez egybeesett azzal az időszakkal, amikor a Fidesz és a MISZSZ azon tanakodott, miként reagáljon a romániai nacionalista megnyilvánulásokra.

Abban az időben szintén a Fidesznél dolgozott Blénesi Éva¹ is, aki a Székelyföldről származott, és akit különben régi jó barátság fűzött a Pro Európa Liga képviselőihez. Ő vette fel a kapcsolatot Smaranda Enachéval és Szokoly Elekkel, és felajánlotta nekik, hogy vegyenek részt a budapesti párttal közösen a Bálványosi Tábor megszervezésében. Így 1991-től a Pro Európa Liga a Fidesz partnerévé vált. A Liga részvétele alapvetően megváltoztatta a helyzetet. Bálványos a valamikori magyar–magyar találkozó színhelyéből a román–magyar találkozás terepévé vált.

Abban az időben az Orbán Viktor és Németh Zsolt fémjelezte Fidesz egy fiatal, dinamikus formáció volt, liberális tendenciákkal, s bár korántsem meghatározó, de nem is elhanyagolható szerepet töltött be a magyarországi politikai életben. Bálványosra azért jöttek, hogy beszélgessenek, magyarázzanak, válaszoljanak a feltett kérdésekre, tudásanyagot kínáljanak a fiatal magyarországi és romániai vezetők számára. Egy valóságos iskolát teremtettek a fiatalok számára, és egy igazi kommunikációs színteret alakítottak ki a kétféle „leadership-attitűd” között.

Ezek az eseményeken természetesen elsősorban demokratikus szemléletű emberek vettek részt. Érdemes végigtekinteni Bálványos rendszeres résztvevőinek a névsorán: Orbán Viktor, Németh Zsolt, Adrian Severin, Renate Weber, Zoe Petre, Horia Rusu, Markó Béla, William Totok, Andrei Cornea, Kolumbán Gábor, Szilágyi Zsolt, Dinu Zamfirescu, Mariana Celac, Nicolae Gheorghe, Paul Philippi, Wolfgang Wittstock, Mircea Toma, Victor Babiuc, Mariana Țața, Anamaria Pop, és még hosszasan folytathatnám a nevek sorolását. Jómagam a Nyári Egyetem állandó résztvevője voltam, és nyugodtan állíthatom, hogy ez az intézmény igen sokat jelentett a párbeszédben és egymás kölcsönös elismerésében. Egyesek később elhagyták a „Klubot”. Annak idején tag volt Varujan Vosganian is, akit kezdetben felkértek az *Altera* című folyóirat szerkesztőbizottsági tagságára, de később kizártak onnan, minekutána a Jobboldali Erők Egyesületének (Uniunea Forțelor de Dreapta) elnökévé vált, meghasonult önmagával, és odáig fajult, hogy tekintélyelvű, kisebbségellenes nyilatkozatokat tegyen, éppen ő, örmény származású léte.

Az előbbieken említettem, hogy a Pro Európa Liga szerepvállalásának feltétele volt, hogy a Bálványosi Táborban a román–magyar dialógusra tevődjön át a hangsúly. 1996-ban a Nyári Egyetem Tusnádfürdőre helyezte át a központját. Maga a hely ugyanolyan szép volt, mint az előző. Nem is a helymódosítás jelentette a nagy változást, hanem az a tény, hogy a Fidesz 1998-ban kormányra került. A fiatal liberálisok diskurzusa már ezt megelőzően egyre inkább konzervatív–nacionalista jelleget öltött. Az Orbán-kormány ehhez egy további autoriter árnyalatot adott. A Liga vezetői egyre

nagyobb gyanakvással kezdtek tekinteni egy ilyen méltatlan kapcsolatra. Érdekes megfigyelni, hogy egy ilyen helyzetben hogyan alakulnak a nemzeti és az ideológiai érzékenységek közötti viszonyrendszerek. Nem a román Smaranda Enache, hanem a magyar Szokoly Elek volt az, aki ragaszkodott ahhoz, hogy a Liga lépjen ki a Fidesszel való együttműködésből, amelyet túlonként nacionalistának és antiliberalisnak tartott. Ezek után a Liga 1997-ben visszavonta az intézményes részvételét.

A lépést érdemes a maga súlya szerint értékelni, mert nyilvánvalóvá teszi, hogy sokkal inkább egy mélyebb racionalitás húzódik meg mögötte annál, mintsem hogy egy könnyen megideologizálható és kihasználható, pillanatnyi doktriner választás eredménye lett volna. Az a kitüntetett figyelem, amelyet a kisebbségi jogok harcosai a sérülékeny, elnyomott identitások iránt tanúsítanak – mint ahogy a romániai magyarok is ki voltak téve a román nacionalizmus nyomásának –, csak addig tekinthető legitimnek, míg az az „áldozat” iránti szolidaritást fejezi ki. De attól a pillanattól kezdve, hogy visszavágássá válik, és az identitás védelme melletti érvelésből antiliberalis eszközt gyárt magának, elvesz a legitimitása.²

Ezért fontos, hogy az embert döntéseiben a szabad szellem vezérelje, és meglegyen benne az előrelátás képessége, amellyel fel tudja ismerni a közties tényezők mögött meghúzódó logikát. A Pro Európa Liga vezetői sohasem veszítették el a józan ítélőképességüket. Ez még eggyel több okot ad számomra, hogy ma is különös gyengédséggel gondoljak Smaranda Enachéra és Szokoly Elekre. Az a tény, hogy a mai napig is ők állnak a Liga vezetőségének az élén, megnyugvással tölt el. Lehetne ez másképp is? Valószínűleg igen. Hisz van példa arra, hogy az intézmények a kezdeti erkölcsi tőkéjükre alapozva, az újabb „technokrata” generációk révén – akik fel vannak vértézve minden szükséges tárgyi/technikai tudással – a későbbiek folyamán egészen más fejlődési irányt vehetnek. Ezenközben könnyen megesik, hogy elveszítik az alapvető morális ösztönökkel való kapcsolatukat.

Fordította: Blénesi Éva

Jegyzetek

* Részlet a szerző Orosz rulett. Románok és magyarok, 1990–2000 című tematikus naplójából. Gabriel Andreescu: Ruleta. Români și maghiari, 1990–2000, Editura Polirom, Iași, 2001. <<http://www.edrc.ro/docs/docs/ruleta.pdf>>, letöltve 2009. 04. 09.

¹ Blénesi Éva Doina Cornea barátnőjének, Gyimesi Évának a tanítványa volt. Ő volt az, aki Gyimesi Éva közvetítésével kicsempészte az országból Cornea asszony leveleit (Gyimesi Éva túlzott megfigyelés alatt állt azokban az időkben ahhoz, hogy maga próbáljon kísérletet tenni a levelek kijuttatására).

² Ugyanez a probléma merül fel azzal a Nagy-Romániával szemben is, amely a mai nacionalizmusát és magyarellenességét az 1919 előtti Magyarország asszimilációs gyakorlatainak a felemlegetésével indokolja.